

הרב חיים דרוקמן

יאמרו גאולי ה'

ראשי פרקים

- א. ארבעה חייבים להודות
 ב. נס ההצלה
 ג. תחיית המתים הלאומית
 ד. "עצת ה' לעולם תעמד"

התפילה המיוחדת של היום המיוחד הזה, יום העצמאות, מתחילה בפרק ההודאה שבתהילים ק"ז: "הדו לה' כי טוב, כי לעולם חסדו". ומי הם אלה שאליהם מופנית הקריאה "הדו לה' כי טוב"? מי הם החייבים להודות? ממשך הכתוב ומפרש - "יאמרו גאולי ה' אשר גאלם מיד צר ומארצות קבצם, ממזרח וממערב, מצפון ומים..." - אלה הם "גאולי ה'", והם הם החייבים תודה.

האם אנחנו חשים שהמדובר בנו, שהכל מכוון אלינו, "אנחנו אלה פה היום פלנו חיים"?! האם אנחנו חוזרים את התחושה שאנחנו "גאולי ה' אשר גאלם מיד צר", ובנו נתקיים - "מארצות קבצם, ממזרח וממערב, מצפון ומים" - ואשר על כן - אנחנו הם אלה הצריכים להודות לה' "כי טוב, כי לעולם חסדו", שעלינו מוטלת החובה הגדולה לקרוא ולהכריז, קבל עם ועולם, כי גאלנו ה'; לבטא מעומק ליבנו את ההודיה העמוקה לצור ישראל וגואלו?!

א. ארבעה חייבים להודות

רבותינו למדו מן הפרק הזה את חובת ההודיה הפרטית, את חיוב ברכת 'הגומלי' למי שגמלו הקב"ה כל טוב, בצורות שונות:

ארבעה חייבים להודות - יורדי הים, הולכי מדבריות, ומי שהיה חולה ונתרפא, ומי שהיה חבוש בבית האסורים - ויצא.
 (ברכות נד)

המקור לקביעה זו הוא הפרק הזה, שבו חוזר הפסוק "יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם" - ארבע פעמים, בתאור ארבעה מקרים שונים של ניסים שנעשו לבני אדם, ועליהם יש להם להודות.

אם כן, נלמדת מכאן חובת ההודאה הפרטית. אך לא פחות מזה עוסק הפרק - על פי פשוט הכתוב - בכלל ישראל: "אשר גאלם מיד צר, ומארצות קבצו ממזרח וממערב, מצפון ומים" - הלא זהו כלל ישראל שעבר על בשרו את כל הסכנות הללו, הלא זהו כלל ישראל אשר חצה ימים רבים, ונדד במדבריות הרבה, ונתייסר בחלאים שונים, והיה חבוש בגלויות שונות. כלל ישראל שנגאל - וודאי צריך להודות בקול גדול - "הדו לה' כי טוב, כי לעולם חסדו".

* הדברים נאמרו בשיחת ליל חג העצמאות בישיבה.

ומעניין ההקש: ארבע הודאות - כנגד ארבע צרות שונות. והרי גם ברובד הכלל-ישראלי אנחנו מונים - ארבע מלכויות, ארבע גלויות שונות - גלות גלות ועניינה, גלות גלות ושיעבודה המיוחד. והנה כשנגאל ישראל מעונשן של אלו, ובמיוחד מזו הרביעית, הקשה שבכולן - הנה אז ישבחו גאוליו, "גאולי ה' אשר גאלם מיד צר", שירה חדשה, שירת "ה'דו לה". כך מדגיש המאירי (בפרשו לתהילים קז), הרואה את פשט הכתוב של מזמור זה במישור הכללי-לאומי:

נראה לי שזה המזמור נאמר בנבואה על הגאולה מזה הגלות הארוך שאנחנו בו בצרות גדולות.

יש לזכור שהמאירי כותב את דבריו לפני כשבע מאות שנה, ומתיחס באופן ברור לגלות האחרונה ולגאולה ממנה. ובהמשך דבריו:

וכשיגאלם הא-ל - יינצלו מכל זה ויודו לה' ויפרסמו נפלאותיו לבני אדם, וישובו לארצם החריבה, ויכוננו בה ערי מושב, ויצליחו בה בכל מיני הצלחות, ומלאה הארץ דעה כאשר ישלימו עצמם בכל מיני שלימות, כאומרו בסיום דבריו - "וכל עולה קפצה פיה".

האיך כאן תאור מדויק של הקורות אותנו בדורות האחרונים, בדברי ימי הגאולה האחרונה? הלא זהו תהליך שיבת ציון המחודשת, תהליך שראשיתו בשיבה לארץ החריבה, המשכו ב"ויכוננו עיר מושב", ופסגתו ב"ומלאה הארץ דעה את ה'" (ישעיה נא, ט). ההתקדמות המתמדת בכיוון פסגה זו - תלויה בנו, כדברי המאירי - "כאשר ישלימו עצמם בכל מיני שלמות".

"יאמרו גאולי ה' אשר גאלם מיד צר". נכיר ונדע כולנו, כי בנו הדברים אמורים. אנחנו נגאלנו, וריבוננו של עולם הוא הוא שגאלנו. כל מה שאירע בדורות אלה לנגד עינינו - הרי זו זרועו הנטויה של הקב"ה הפועלת בגלוי בקורותינו. כל ההתרחשויות הנרקמות והולכות, של הקמת המדינה ושל תהליך קיבוץ בניה לתוכה - הכל מעשי ה' הם, הנגלים והמפורשים - כמו גם הניסתרים והסתומים. הלא מאחורי כולם מציץ אלינו בעל הבירה, הלא מאת ה' היתה זאת.

"בונה ירושלים - ה', נדחי ישראל יכנס". (תהילים קמב.)

"ופדווי ה' ישובון ובאו ציון ברנה". (ישעיה נא, יא.)

"ברוך אתה ה', מקבץ נדחי עמו ישראל".

כל אלה מעשי ה' המה, וכל מי שמתכחש לאמת העובדתית הזו - הרי זו כפירה וכפיות טובה כלפי מעלה, גם אם מדובר ביהודי שומר מצוות. אדרבא, מיהודים כאלה, ששם שמים על שפתותם ובליבם, גדולה יותר התביעה להכרה במעשי שמים!

* הערת העורך: אפשר לומר כי ארבע הצרות ע"פ סדר הפסוקים, מקבילות לארבע המלכויות (עי' במאמר 'השוואה כביטוי שיא לנצח ישראל' לעיל עמ' 136):
 "תעו במדבר בשימון דרך..." - גלות (בבל). "ישבי השך וצלמנת... כי המרו אמרי א-ל..." - השמדה פיזית (מד). "אולים מדרך פשעם... כל אכל תתעב נפשם..." - השמדה רוחנית (יוון). "יורדי הים באניות... יעלו שמים ירדו תהומות... וכל חכמתם תתבלע" - שילוב הכל (אדום).

ב. נס ההצלה

מפחיד עד עצם היום הזה להזכר, באיזו מציאות עמדנו ערב פרוץ מלחמת הקוממיות. היש בתולדותינו מציאות העונה יפה מזו להגדרה של "רבים ביד מעטים" ו"גיבורים ביד חלשים"? וכי מי עמד פה מול מי במלחמה? הרי מול הצבאות המסודרים של כל מדינות ערב הסובבות אותנו - העמדנו אנחנו: שש מאות אלף יהודים, מהם עולים חדשים בני יומם, שלא הבינו אף את שפת הפקודות שנתנו להם! אוסף של יהודים מארצות שונות ומתרבויות שונות, 'צבא' בלא מדים ובלא נשק - מציאות שבדמיונו הצברי הצעיר איננה מצטיירת כמעט. עומד לו דוד מול גלית ומטביע את האבן במצחו, והענק נופל על פניו ארצה. וכי את כל זה ניתן להסביר בדרך רצינאלית, בהגיון אנושי, תוך 'ניטרול' הקב"ה מן התמונה, כאילו לא ידו עשתה כל זאת?! האם דרכה של אמונה היא זו, הכך מדבר יהודי מאמין?! יהודים "גילים להכיר בהשגחה פרטית - ומה בדבר ההשגחה הישירה על כלל ישראל! "

המציאות של הכרזת מדינת ישראל וכל מהלך מלחמת השחרור שבא בעקבותיה, היא גילוי שיא של "ואתה ברחמיך הרבים... מסרת רבים ביד מעטים". והנה בחנוכה - פשוט לנו לשוב ולומר שמונה ימים: 'בעל מלחמות! אתה הוא ש"מסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים"!'. בפורים פשוט לנו להכיר ולומר: 'אתה, ריבונו של עולם, עשית כל זאת - "הפרת... וקלקלת... והשבות... ועשית"!'. והנה בפורים, לכאורה, הכל התגלגל בדרך הטבע, שום התערבות א-להית על-טבעית גלויה לא היתה בכל ההתרחשות ההיא, ואעפ"כ פשוט להכיר מי עומד מאחורי המסך ומושך בחוטים. גם בחנוכה זה פשוט. היעלה על דעת יהודי מאמין לומר, שאת ניסי חנוכה חוללו המכבים בדרך הטבע, או כי כוחם ועוצם ידם עשה להם את החיל הזה?! האם לא נראה בביטויים כאלה כפירה פשוטה?! אם כן, במה שונה המציאות של דורנו מן ההיא שבהסטוריה? הקב"ה הציל אותנו עצמנו ממוות בטורח! מהשמדה המונית! - ואיך אפשר שלא להודות לו על כך?! אדם פרטי שניצל ממוות קובע יום זה כיום חג לו ולבניו עד סוף כל הדורות. ואיך אפשר שלא לשמוח ב"זה היום עשה ה'" **לכולנו!**! כשתופסים מה באמת התרחש עימנו ובנו - האפשר שלא לשיר ולא לרקוד, לא להתמלא בחדוות "ה'דו לה' כי טוב"!!

עד לפני זמן קצר היו בעולם שני גושים גדולים - מזרח ומערב. כמעט בלי שום שאלה מהו הנושא העומד על הפרק, רחוקים היו הגושים האלה זה מזה בדעותיהם כרחוק מזרח ממערב. אי אפשר היה להשיג הסכמה מלאה ביניהם בשום תחום. כל זמן שאמר הצד האחד כי עכשיו יום, העיד עליו האחר שמים וארץ כי אין זה אלא לילה. והנה באותו רגע הסטורי של ההודעה על הכרזת מדינת ישראל - הורמו הידים מכל אגפי האומות המאוחדות לאשר את ההודעה. חברו שני הקטבים לאשר את האמת הנצחית הזו, כי שב ישראל אל ארצו לבנות ולהיבנות בה. האם זה איננו מעשה ה' הגדול?! האין זו בדיוק מהדורה חוזרת של המסופר במסכת מגילה² על אותה שעה שאסתר עמדה להפגש עם אחשורוש, כי "שלושה מלאכים נזדמנו לה באותה שעה, אחד שהגביה את צוארה, ואוזד שמשך חוט של חסד עליה, ואחד שמתח את השרביט"! האם שם, באותה

החלטה הסטורית על אישור הקמת מדינת ישראל, אפשר היה שלא לשמוע את משק כנפי אותם מלאכים, אותם שלוחים לדבר!! רק עוורון באמונה יכחיש זאת. ולצערנו - "מי עָנָר כִּי אִם עֲבָדִי" (ישעיהו חב, יט) - דווקא אצל אנשים האמונים עלי מושגים של אמונה - מתגלה בנקודה זו, לעיתים, גילוי עמוק של היפך אמונה. עד כאן זהו הפשט בהבנת מה שקרה עימנו בתקומת מדינת ישראל. וישנה נקודה עמוקה מזו.

ג. תחיית המתים הלאומית

מה שהתקיים בנו בדור התחיה הזה, מוצא את ביטויו המפורש בחזון העצמות היבשות של יחזקאל הנביא (חז, יא-יב):

"... בן אדם, העצמות האלה - כל בית ישראל המה; הנה אומרים - יבשו עצמותינו ואבדה תקנתנו... לכן הנבא ואמרת אליהם, כה אמר ה' א-להים - הנה אני פתח את קברותיכם עמי, והעליתי אתכם מקברותיכם עמי, והבאתי אתכם אל אדמת ישראל".

גלות - היא מוות, אומר הנביא, הגלות היא בית הקברות האדיר של עם ישראל. שיבת ישראל לארצו - היא הוצאה מקבר הגלות. **קִיבוץ גְלוּיּוֹת - זוהי תחיית המתים מבחינה לאומית.** כך אומר הנביא יחזקאל.

כשכך נתפסת המציאות הלאומית של מה שעובר עלינו, עולה וגוברת ההרגשה של מציאות מופלאה, של פלא פלאים שנעשה כאן, ומאליה גוברת תחושת חיוב ההודאה, תחושת ההכרה הפשוטה של "יאמרו גאולי ה'", של הקריאה ממעמקי לב - "הדו לה' כי טוב, כי לעולם חסדו!".

ומי שמכיר בכך, מי שאינו עוצם עיניו כלפי המציאות שאנחנו עצמנו גאולי ה' - הריהו שר. זוהי שירה חדשה, שירה רוממה, שמשבחים גאולים לשמך הגדול. זוהי השירה הפנימית והנגלית שאנחנו קרואים אליה: להכיר בגאולה ולשמוח בה, לשיר עליה ולהודות למי שפעל אותה. וכשהתחושה הזו חיה - אין צורך לצוות על השירה באופן מלאכותי - היא מתרוננת מאליה, היא בוקעת ועולה. כשתשים בעומק את מלוא עוצמת ההודיה של בעל הנס, אז שמחים ומאושרים בפועל - "אז ימלא שחוק פיננו ולשונונו רְנָה" (תהילים קכו, ב).

ד. ייעצת ה' לעולם תעמ'די

כשמכירים בעובדה שעצת ה' היא הפועלת את תהליכי קוממיותנו, מתמלאים גם הרגשת בטחון, כי כל היתר, כל מה שנראה כמתנגד לתכנית זו, אינו אלא "מחשבות בלב אישי", בין אם הן צוות מתוכנו או משדות זרים, מבפנים או מבחוץ.

ועצת ה' אשר יעץ להחל אור גאולה מעולפת במטמוני מסתרים, כמו שאנו רואים בעינינו, ומוקפת בהמון נגעים של עניי הדעת, סובלי חלאים רוחניים - ודאי לא יועילו כל חשבונות העולים בלב אדם, שמחשבותיו הבל, נגד

* על נושא זה בהרחבה, ראה לעיל במאמר - "קידוש השם שבתקומת מדינת ישראל".

עצת ה' העליונה אשר דבר טוב על ישראל, לכונן אור גאולה ודרך חיים
לשאר עמו...

(אגרות הראי"ה ח"ב עמ' 17)

קשיים ועיכובים ואפילו סימני שאלה הצצים מידי פעם על דרך הגאולה, אינם יכולים לעמעם כהוא-זה את הבטחון בהמשך התממשות התוכנית הא-להית, שהרי "עצת ה' לעולם תעמד, מחשבות לבו לדור ודור" (תהילים לג,א), "כי הוא אמר ויהי, הוא צוה ויעמד" (שם שם ט); "כי לא יטש ה' עמו, ונחלתו לא יעזוב" (שם צד,ד). אנו, גאולי ה' המכירים ביד ה', נאמר בכל לב - "הדו לה' כי טוב, כי לעולם חסדו", ונשמח בכל לב ב"זה היום עשה ה'", ועל כן "נגילה ונשמחה בו". "נשמחה בו" - ביום, ו"נשמחה בו" - במחוללו - בקב"ה. זוהי ההכרה השלמה, העמוקה והמלאה, המצעידה אותנו קדימה בעוז-אמונה בתהליכי גאולתנו, ההולכת ונכונה עד אור היום.